

Risto Pelkonen: Tämä matka. Lapin lääkariseura 70 v 14.4.2018

Arvoisa puheenjohtaja, hyvä juhlaväki ja kanssakulkijat, naiset ja miehet Lapin ihmeessä kevään valossa. Kiitos ystävällisestä kutsusta. Teidän joukossanne on aina ilo olla. Viimeksi kohtasimme samoissa merkeissä 10 v sitten Torniossa. Siitä jäi hyvä mieli. Pitkäksi aikaa.

Tässä talossa olen ollut ennenkin tieteen merkeissä. Viimeisestä kerrasta on kulunut lähes 30 vuotta. Mutta pienessä puisessa matkustajakoti Oloksessa olen yöpynyt monta kertaa. Junalla tultiin Rovaniemelle, eskelisellä Muonioon ja Muoniosta postiautolla pohjoiseen ja usein Peltovuomaan. Enontekiö oli minun nuoruuteni Lappi. Runsaat kymmenen vuotta. Siellä seurattiin arktisten lintujen kevätmuuttoa, ihmeteltiin luonnon kauneutta ja oltiin yhdessä lapin ihmisten kanssa. Kuljettiin pitkin ja poikin. Jalkaisin, hiihtäen ja venettä soutaen. Pororeessä ja kerran moottorikelkalla. Kumppaninani oli koulutoverini Jussi, josta aikanaan tuli Lapin radion toimittaja Jussa. Kerran kun tulin tänne, sovimme kohtaamisesta tunturissa. Yhtä aikaa lähdettiin Jussi Hetasta minä Pallakselta. Kuljimme vastakkain samaa tuttua polkua pitkin kunnes tavoitimme toisemme. Riemu oli suuri. Niin kuin kohtaaminen aina. Selvä se.

Suuri haaveeni oli kunnanlääkärin työ Enontekiöllä. Lääketieteen rinnalla opiskelin saamen kieltä yliopistossa. . Kieltä en oppinut. Kunnanlääkärin haave ei toteutunut. Akateeminen polku vei mennessään. Kinttupolut jäivät autoteiden alle. Eikä kunnanlääkäreitä enää ole. ja vaikka olisikin, en olisi pärjännyt täällä suurten etäisyyksien maassa. Näin Sevettijärven terveysseisar Paula Feodoroff kansanterveyslain kynnyksellä. ” Viimeiseksi töikseni hoitelin yhden taksisyntytyksen lumituisessa lokakuun pimeässä. Kaikki meni hyvin. Samaan rysyyn tuli tientekijöiden puukkotappelu. Lopputuloksena samassa taksissa oli puukottaja etupenkillä, uhri takana pitkällään, minä penkkien välissä pitäen toista niskasta ja toista makuulla kunnes ambulanssi ja poliisi ehtivät vastaan ja korjasivat kukin omansa.”

Samanlaisia tarinoita on kertonut Enontekiön legenda Hissu Kamila. Ja toinen legenda Yrjö Perkkiö. Lääkäri minusta kuitenkin tuli ja yhden kesän oli kandina ruokapalkalla Muurolan parantolassa. Siinä kaikki. Nyt tuo kaikki on kaukana takana. Niin kuin nuoruuskin. Vanhuus on asettunut taloksi. Elämän syyspuoli on luopumista. Tämä matka on tehty. Tässä juhlahetkessä on siten paljon nostalgisia sävyjä. Antakaa anteeksi. Vaihdetaan kanavaa.

Kun tänä päivänä seurasin juhlaseminaarin kauaskantavaa sanomaa, ihmettelen, mistä löytäisin sellaiset sanat, jotka nostaisivat ajatukset arkisen horisontin yläpuolelle ja mistä saan sellaista henkevä keveää ilmaa sanojen lomaan, joka tekee sanat eläviksi. Ettei kävisi niin kuin Pekka Raudaskoskelle, joka täytti 90 vuotta viikko sitten. Kun Pekka uutena jäsenenä kohtasi ensimmäisen kerran tämän seuran arvokkaan joukon, hän häkeltäytyi niin ettei saanut sanoja suusta.

Varjelkaa sanoja kirjoitti Eeva-Liisa Manner runokokoelmassaan Tämä matka. ”Kaikki viedään kirjaan virtaavaan avaruuteen, jossa on kaikki luvut.” Nerokas oivallus. Runoilijan ihmeellinen etiäinen. Mielessäni ovat digitalismin uudissanat algoritmi ja Big data. A ja B. Kaikki tiedot ovat nyt tallessa kanta-arkistossa, genomi-, neuro- ja syöpäkeskuksissa, bio ja tietopankeissa. Jokaisella tiedolla on paikkansa jossain virtaavassa avaruudessa Ihmisestä en ole niin varma. Ketuilla on kolonsa ja linnuilla pesänsä, mutta ihmisen pojalla ei ole paikkaa mihin päänsä kallistaa.

Kiitos ja ylistys, usko, toivo ja luottamus, tiede, taide ja totuus. Suuria sanoja kaikki tyynni Muitakin on.

Kiitos ja ylistys kuuluvat niille kahdeksalle lääkärielle, jotka perustivat tämän seuran jälleenrakentamisen ilossa ja hyvän tulevaisuuden toivossa. Heidän viestinsä kulkee hiljaisena tietona lääkäripolvesta toiselle ja on täälläkin tänä iltana läsnä. Meitä kaikkia yhdistämässä, - ja perinnettä vaalimassa. Usko toivo ja luottamus asuvat kutsumuksessa. Usko on sitä, että hyvää on olemassa, toivo sitä että hyvän voi tavoittaa omin voimin ja luottamus sitä, että keskinäinen

toveruus ja auttamisen eetos ovat pysyviä arvoja ja joukossamme aina läsnä niin kuin ilma jota hengitämme. Tiede kertoo minkälainen on maailma. Taide antaa elämälle mielen.

Totta on se, jonka voi osoittaa vääräksi.

Valetta on se, joka ei ole totta.

Usko ei ole tietoa.

Tieto voi olla uskoa.

Kymmenen virran maassa ja ajan virrassa me olemme kaikki samassa veneessä ja ihmettelemme Eino Leinon tavoin, mihin päättyvi tie. Siksi kysyn, mikä voisi olla lääkärikunnan viesti tässä repaleisessa maailmassa ja ristiriitojen täyttämässä ajassa. Eikö yhteinen viestimme voisi olla toivo. Voisi hyvinkin. Vai mitä hyvä herrasväki. Toivoen hyvät tulevat, pahat kulkevat peläten. Toivossa on hyvä elämä. Arkisessa työssään lääkäri kohtaa syntymisen ihmeen, elämän arvaamattomuuden ja kuoleman välttämättömyyden. Jokaisessa kohtaamisessa elämän alusta sen loppuun toivo on lääkärin tärkein viesti. Kun puhun toivosta, vastapäättä on epätoivo. Mielessäni on sadan vuoden takainen julma sisällissota. Siinä kohtasivat toivo ja epätoivo. Niin kuin Lapin hävityksessä seitsemänkymmentä vuotta sitten. Sitten ovat ne nälän ja vihan, väkivallan ja sodan näyttämöt, jossa toivon pilkahduskin on sammumassa.

Lääkärin työ on enemmän kuin ammatti. Se on kannanotto oikeudenmukaisuuden puolesta syrjijistä vastaan, Rauhan puolesta väkivaltaa vastaan, Totuuden puolesta epätotta vastaan. Sanat ovat suuria. Hyveet ovat pienissä teoissa. Aina kun laiminlyömme yhden vähäisimmistä, laiminlyömme itsemme. Kaikki me tiedämme, ettei lääkäri voi yksin pelastaa maailmaa, mutta väärän tiedon voi kumota, totuudessa pysyä ja tutkittua tietoa puolustaa. Esimerkkiä näyttää ja asiantuntijan arvovaltaa käyttää. Yhteiseksi hyväksi. Hyvin on lääkärikunta kantanut moraalisen vastuunsa osallistumalla humanitaarisen työhön kaikkialla maailmassa. Siitä voimme olla ylpeät.

Entä nyt. Hämmentyneinä olemme seuranneet sitä suurta murrosta, jonka vallassa terveydenhuollon kenttä kipristelee. Tuskin koskaan terveydenhuollon kenttä on ollut yhtä suuressa myllerryksessä kuin nyt. Mutta olipa tuleva toimintaympäristö millainen tahansa lääkäri on aina lääkäri; parantaja, kanssakulkija ja toivon kantaja, Immanuel Ilmonin sanoin *”totuuden tulkki kaikessa, mikä koskee ihmiskunnan hyvää ja ihmisten oikeuksia”*. Paljon sanottu, paljon annettu, paljon vaadittu. Totta joka sana. Täydellisyyttä ei tavoitella. Luovuus ja avarat ajatukset asuvat keskeneräisyydessä. Toivo on tiedossa ja tieteessä, työn ilo osaamisessa, osaaminen omilla käsillä. Hyvä ammatillinen elämä versoo yhdessä tekemisestä.

Niin tai näin. Hyvä on olla lääkäri. Oikeaa työtä riittää kaikille. Eikä kukaan muu tai mikään voi tehdä tätä työtä. Vain lääkäriillä ja hammaslääkäriillä on oikeus tehdä diagnooseja ihmisille. Vaikka vain harva pikäaikaissairas voidaan kokonaan parantaa, jokaista voidaan auttaa. Helpolla ei kukaan pääse, olipa nirri tai narri, noviisi tai konkari, yleis- tai erikoislääkäri. Ajattelen niitä vaikeita valintoja, joita jokainen joutuu tekemään potilastyön arjessa, ajattelen niiden hiljaisten äänien kuuntelemista, jotka syntyvät syrjässä elämän valtavirrasta. Ajattelen kuolevan ihmisen kärsimyksen kohtaamista ja myötäelämisen tuottamaa ahdistusta. Parantumattomasti sairaan ihmisen oireiden hoito, läsnä olo ja kärsimysten lieventäminen ovat inhimillisen lääkintätaidon ydinaluetta. Yhtä tärkeää kuin sairaan parantaminen.

Ajattelen nopeasti karttuvan tietomassan omaksumista ja jatkuvasti uusiutuvan teknologian hallintaa. Genomilääketieteen menetelmiin perustuva yksilöllistetty lääkintätaito merkitsee vallankumousta tutkimus- ja hoitokäytännöissä. Aina on lääkäri on hoitanut potilastaan ainutlaatuisen yksilönä. Uuta on se, että hoidon tietopohja on yksilöityä eikä yleistä. Nyt kysytään,

miten arvioidaan uuden hoidon hyödyt ja haitat ja miten huolehditaan siitä, että kaikki kansalaiset pääsevät yksilöllistetyn hoidon piiriin. Itsemääräämisoikeuden kannalta on olennaista, että potilas ymmärtää yhä mutkikkaimmaksi käyvien tutkimus- ja hoitotapojen perusteet, hyödyt ja mahdolliset haitat. Tampereen yliopistollisen keskussairaalaan on perustettu kolme digilääkärin virkaa ja Oulussa hahmotellaan hospitalistin koulutusta. Uusi aika on tullut.

Tulevaisuus on avoin ja täynnä mahdollisuuksia. Intialaisen viisauden mukaan, kun yksi ovi sulkeutuu, tuhat muuta avautuu. Ongelmana ei ole se ovi, joka on kiinni, vaan avoimien ovien runsas. Vaikka kaikki alkaa olla teknisesti mahdollista, kaikki ei ole tarpeellista. Väistä siis viisaasti – turha ja tarpeeton. Valintoja on tehtävä kaikilla tasoilla – tieteen, talouden ja moraalin. Juuri tähän tarvitaan sitä kokemuksesta pulppuava viisautta, joka asuu tämän seururan aatteellisessa ja yhdessä tekemisen perinteessä

Kun pari vuotta sitten tapasin kesäkandeja savonlinnalaisessa terveyskeskuksessa, kysyin mikä voisi olla pysyvää lääkärin ammatissa. Eikä saa muuttua

Eniten saivat ääniä potilaan kohtaaminen ja kollegiaalisuudeksi kutsuttu reilu työoveruus. Yhtä matkaa ei voi kulkea, ellei lääkäri tiedä, mitkä ovat potilaan odotukset, toiveet ja pelot eikä potilas tiedä kuka häntä hoitaa. Sielun saloja ja arkoja asioita voidaan käsitellä vain kasvokkain kahden ihmisen kesken reaali maailmassa. Digitekniikka ja tekoäly, robotit ja virtuaaliset välineet ovat arvokkaita apureita. Mutta algoritmien maailmassa ei ole sijaa myötäelämiselle eikä inhimillisyydelle. Vain ihmisellä on sydän ja omatunto. Moraali on kaiken mitta. Äly hoi. Älä jätä.

Kollegiaalisuus on ikaikainen hyve. Ammatillisuuden syvä ydin. Erilaisuudesta kumpuava vetovoima. Koossa pitävä koheesio. Ei se mihinkään katoa. Sitä on vain hoidettava ja ylläpidettävä niin kuin mitä tahansa rakasta ystävää. Joukon yksituumaisuus ei tarkoita yksimielisyyttä. Jos kaikki ovat samaa mieltä, kukaan ei ole mitään mieltä. Totuus versoo oman työn kriittisessä arvioinnissa, ja sivistyneessä väittelyssä järkevin argumentein. Tarkkana on kuitenkin oltava ja ammattikunnan autonomia puolustettava, kun markkinavoimien ja siihen kuuluva keskinäisen kilpailun viileä vihuri kulkee ylitsemme. Tässä kovassa maailmassa aina joku eksyy joukostamme. Annetaan anteeksi. Hymyilevän Apollon sanoin ” *Ei paha ole kenkään ihminen, vaan toinen on heikompi toista.* ”

Hyvä juhlaväki,

Lääkärin työ on kannanotto oikeudenmukaisuuden puolesta syrjimisestä vastaan. Rauhan puolesta väkivaltaa vastaan, Totuuden puolesta epätotuutta vastaan. Sanat ovat suuria. Hyveet ovat pienissä teoissa. Aina kun laiminlyömme yhden vähäisimmistä, laiminlyömme itsemme. Kaikki me tiedämme, ettei lääkäri voi yksin pelastaa maailmaa, Mutta väärän tiedon voi kumota, totuudessa pysyä ja tutkittua tietoa puolustaa. Esimerkkiä näyttää ja asiantuntijan arvovaltaa käyttää. Yhteiseksi hyväksi. Hyvin on lääkärikunta kantanut moraalisen vastuunsa osallistumalla humanitaariseen työhön kaikkialla maailmassa. Kiitos ja ylistys. Suurinta lääketieteessä on rakkaus, kirjoitti Paracelsus aikanaan.

Koko lääkärikunnan puolesta kiitän juhlivaa lääkäriseuraa kaikesta siitä, mitä täällä Pohjantähden alla on tehty yhteiseksi hyväksi ja maakunnan terveyden edistämiseksi. Vielä kerran suuret kiitokset, että olen saanut olla mukana tällä matkalla. Juokaamme malja Lapin lääkäriseuran menestykseksi kalevalaisin sanoin:

Tämän iltamme iloksi. Päivän kuulun kunniaksi. Vaiko huomenen huviksi. Uuen aamun alkeheksi.

